

SCHANDA BEÁTA

„A HIERARCHIKUS VISZONYOK NEM ŐSZINTÉK” INTERJÚ CSIZOVSZKI SÁNDORRAL

Csizovszki Sándor, szerzetesi és ma is használt nevén Róbert barátunkat már ismerhetik az Olvasók: 1996. decemberi számunkban olvashatták a vele készült első beszélgetést. Azóta sok víz lefolyt minden patakocskán, és Robi fél éve a soproni kórház (szinte pályakezdő!) mentálhigiénés szakembere. Január elején beszélgettünk.

Az életben vannak igencsak állandó és erősen változó elemek. Az állandóságot az Istenre és az emberekre való odafigyelés, a segítő szándék és felelősségvállalás, a családi és közösségi elkötelezettség jelenti: ezek jórészt belső tulajdonságok; szeretném azt hinni: személyiségjegyek. A változók inkább külsők: élethelyzetek a novíciusságtól a családapaságig (sőt: már a nagypapaságig!), az iskolaigazgatóságtól az önkéntességig vagy az '50-es pályakezdőségig. Persze ezekbe is bele kell állnom teljes valómmal! Szerencsés indító „batyut” kaptam otthonról: a küzdeni tudástól a munkában való kitartáson át az édesanyámtól kapott nagy lelki érzékenységig, a nagymamámtól kapott természetes intelligenciáig sok mindent. A hazulról hozott örökséget gimnazista koromtól jól kiegészítette a bencéseknél elérhető és személyiségbe építhető tudás, kultúra, klasszikus műveltség. Rendkívüli képességekkel nem rendelkezvén, nekem mindenért keményen meg kellett küzdenem, de lelkesedésem és szorgalmam eredményessé tett. Így is maradtak hiányosságaim, többek között a nyugat-európai nyelvek elsajátítása, s ez a teher mindmáig elkísér, mert így bizonyos kapuk és lehetőségek bizony bezárulnak előttem.

Amikor három és fél év bencés noviciátus után úgy döntöttem, mégsem a szerzetesség útján megyek tovább, akkor lelkiileg meggyötörve ugyan, de erős hittel, öntudatosan és a jövőbe vetett reménnyel kezdtem 21 évesen újraépíteni az életemet. Tudtam, hogy civilként is aktív keresztény életet akarok élni, és hogy hivatásszerűen tanár akarok lenni. Persze motivált a bizonyítási vágy is: bizonyítani akartam, hogy egy kilépett szerzetesjelölt élete nem feltétlenül csödtömeg, hogy képes vagyok embereket szeretni, egybeszeretni.

„Similis simili gaudet”, azaz: a hasonló a hasonlóknak örül. Kisközösségeket kereső, aktív keresztény életre motivált egyéniségemnek nem volt nehéz rátalálnia Sopronban Simonyi Béci virágzó közösségeire, amelyek egyikébe egy beszélgetést követően azonnal bekerülhettem. Béci – akivel fél évet közös albérletben is laktam – elmenőfélben volt Sopronból (tudva, hogy a katonai szolgálat megtagadása miatt börtönbüntetés vár rá), gondosan odafigyelt arra, hogy minden, általa fontos tartott gondolatot és praktikus közösségépítési tanácsot átadjon nekem. Erővel ruházott fel, megtanított belső energiáimat mozgósítani. Igyekeztem hamar megtalálni a saját utamat, s Isten Országának építése szempontjából életem egyik legaktívabb évtizede következett.

Ez tehát a felnövekedés, a pályakezdés, a családalapítás, az otthonteremtés, az emberi kapcsolati hálózat kialakításának a korszaka. Jó azt hallani tőled, hogy ezt ma is ugyanolyan jónak, sikeresnek értékeled, mint bő másfél évtizeddel ezelőtt: jó helyre tetted le a voksodat és magadat!

Igen, így gondolom. Ha életem első felét kell leírnom, akkor azt mondom: aktív, alapvetően kifelé, mások felé fordított élet, sok jó ügy melletti kiállás, profi szervezések, határozott döntések és következetesség jellemez. Három fő területen: a munkahelyi és a közösségi életben, illetve a mindezek háttérét jelentő, a biztonságot nyújtó családi életben. 8-9 év alatt hivatásommá vált a munkám: elköteleződés a gyógypedagógiai és az intézetben nevelt gyermekek ügye iránt. Elvileg is, gyakorlatilag is szinte 100 %-ban azonosultam vele. 1995-től szinte kizárólagosan ez lett az életem. Ez lett a hivatásunk feleségemmel, Zsókával és jó néhány közösségi barátunkkal együtt, akiket többnyire én hívtam erre a szakterületre, és ebben dolgoznak ma is. A Bokor-közösségben Bulányi Gyurka bácsi markánsan képviselte, hogy mindenkinek egyetlen, közös hivatása van: az apostolkodás, az evangélium továbbadása; a kenyérkereset csupán foglalkozás lehet. Hát én bizony ezt „megvétőztam”! Esményem az volt, hogy maximumot kell adni önmagunkból, nem pedig fél gőzzel, lézengve. A munkahelyi „szent kísérletünket” úgy definiáltam, hogy kisközösségi életünkben, elveinkből semmit nem dobunk ki, de a munkahelyünkön – a gyógypedagógiai iskolában, sőt, mondhatom azt: a

gyógypedagógiai iskolából! – építünk Isten Országát, nem csupán szép szavakból vagy összejáró baráti közösségekben.

Elsősorban erről olvashattak az „Érted vagyok” olvasói a bő másfél évtizede megjelent beszélgetésünkben. Három alkalommal pedig az egész Bokor-közösség személyesen is meglátogatta ezt a csodás iskolát, amikor a nyári nagytábor 4-500 fős rendezvényének voltak a házigazdái. Azután 2010-ben hallottuk a hírt, hogy újabb igazgatói pályázatodat a fenntartó – a nevelőtestület támogatása ellenére – nem fogadta el, és néhány hónap után felmondtak neked.

Közel három évtizedet töltöttem a Doborjáni Ferenc Nevelési- Oktatási Központban, vagy ahogyan sokan emlegetik: az Erdei Iskolában, és ebből mintegy 20 évig voltam intézményvezető, munkáltató. A sikertelen pályázat persze elkésérített, hiszen nem arról volt szó, hogy akadt egy jobb! Kiszorítás, bizalomvesztés, ellehetetlenítés – ezek a szavak, és a hozzá kapcsolódó indulatok jutnak eszembe, ha az első hetek-hónapok reakcióira gondolok vissza. Persze megpróbáltam elemezni a múltat is. Két évtizedes vezetői munkámnak a mérlege tanulságos: pozitív és negatív eredményei egyaránt vannak. A pozitívokat mérő serpenyőbe nagyon sok közösen, a Doborjániban megteremtett értéket sorolhatok – álszerénység lenne mindezt elfeledni! Ezek részben szakmai sikerek és eredmények, részben pedig az a biztonságot nyújtó szeretetlégkör, amely sokáig védőburkot biztosított a ránk bízott gyermekek és munkatársak számára egyaránt. Folyamatos átalakításokkal, fejlesztésekkel és új szakmai programokkal azzá tettük ezt az intézményt, aminek valójában lennie kell, hogy speciális küldetését betölthesse. Ebbe beletartozott az iskola új épületeinek a kialakítása éppúgy, mint például a rendszeressé vált külföldi szakmai cserekapcsolatok. Az intézményfenntartó ezt a tevékenységet többnyire – és viszonylag sokáig – elismerte, bár mindig gyanakodott, és szeretett volna „belelátni a lapjaimba”, az agyamba. Szuverén és önálló döntéseket hozó emberekhez nem voltak hozzászokva. De az eredményeim miatt átmenetileg megtűrték öntörvényű vezetőként. Ma is a pozitív serpenyőbe helyezem, hogy minden kor igyekeztem megvalósítani az éppen aktuális politikai hatalomtól való távolságtartást, a különböző politikai erőktől való egyenlő távolságban maradási – legalábbis naivan azt hittem, hogy ez lehetséges. A politika azonban akkor is besorol valahova, ha te nem akarod.

Aki nincs egyértelműen mellettünk, aki nem kapaszkodik egyértelműen az uszályunkba, az biztosan máshol, másokkal van. A 2010-ben szinte totális hatalmat kapó pártszövetség ezt a besorolást egyértelműen és határozottan elvégezte. Egy „kritikus, önjáró vezető inkább veszélyes, mint értékes” – mondták. A hatalomváltók sosem a szakmai eredmények mentén mérlegelnek! De ma már látom a heroikus és vitathatatlanul eredményes évek-évtizedek negatív hozadékát is. Érdekes, hogy ezt közben alig-alig lehetett látni, érteni, érezni! Minden pozitív eredmény ellenére a hatalmi helyzetben óhatatlanul besározódtam. Sokszor átéltem, hogy a hatalom elvakulttá teszi az embert, mert minden adott mások manipulálására. Persze lehet azt hinni és mondani, hogy én csak a jóra manipulálom őket, de attól az még manipuláció! Azután sok kíméletlen döntést kellett hoznom az évek során. Olyanokat, amelyekről szentül hittem, hogy ésszerűek (bár néha kényszerűek), és törekedtem arra, hogy a lehető legkevésbé fájó megoldásokat válasszam. Igenám, de kinek a szempontjából?! Akit egzisztenciálisan hátrányosan érintett egy általam meghozott döntés, annak a döntésem igenis fájt, az keserű lett és dühös. A sajátomként kezeltem az Erdei Iskolát: a gazda gondosságával, szükség esetén akár önfeláldozóan is, a sikereken érzett személyes büszkeséggel; de a „tulajdonos-érzést” nem vette mindenki jó néven, és talán én is belekényelmesedtem. Ambivalens, furcsa és ellentmondásos viszonyban voltam a munkahelyen közösségi barátaimmal. Azt hiszem, nem törődtem velük eléggé, nem mindig figyeltem jelzéseikre. Döntéshozó vezetők nem lehettek, mert mindenki a szájára vette volna őket, mondván: csak a barátság miatt kaptak fontos megbízásokat

Ugyanakkor kollégaként tőlük mindig a maximumot vártam úgy, hogy döntéseim miértjeihez nem mindig kaptak tőlem elegendő információt. Lassan világossá vált: ennek így már semmi köze nincs Isten Országához, a szeretet rendjéhez. Egy munkahelyen a vezető nem lehet csupán az emberiség szempontokra figyelemmel, és pláne nem tud mindig mindenkire tekintettel lenni! Arra is rá kellett döbennem, hogy a munkahelyi demokrácia káoszhoz vezet. A hierarchikus viszonyok meg nem őszinték: nem a személynek, hanem a pozíciónak szól a látszólagos szeretet és elfogadás; ráadásul csak addig, ameddig erősnek látszik az aktuális vezető. (Aki meg attól erős, hogy fölébe nő a többieknek, az akarva-akaratlanul talán még „kiskorúságban” is tartja őket.) Amikor a fenntartói támogatás gyengül, akkor a korábbi „hódolat” az ellentétébe csap át. A háttér meggyengülését

tapasztalva lassan az ellenségek száma is megnövekedett, akik a politika megengedő szavára elvégezték a hóhérfeladatokat. Így „kerültem az utcára” – igaz, a magyar átlaghoz képest még aránylag jó helyzetben: nyolc hónapnyi felmondási idővel.

Azért ez nyilván sok volt számodra! Valószínűtlennek tűnhetett...

Igen, így igaz. Én nagyon erősen azonosultam ma-lényegében egyetlen! – munkahelyemmel, és éppen ezért más lehetőségeket szinte meg sem fontoltam. Például amikor 2007-ben megszereztem Pécsset a szociálpolitikus oklevelet, már építgethettem volna új kapcsolatokat, akár „barátokat szerezve a hamis mammonból...” – de nem tettem. Most egyszeriben személyesen átélt, a saját bőrömön megtapasztaltam, hogy „én is csak ember vagyok, velem is megtörténhet, ami másokkal előfordul”! Korábban sem voltam érzéketlen – legalábbis nagyon remélem! –, de egészen biztosan érzékenyebb, empatikusabb lettem. Válsághelyzet, válságperiódus következett. De ennek a fő tanulsága az, hogy nem szabad összezuhanni! Nyilván sokat segített ebben a család és a közösség, de nekem is meg kellett tennem a magamét: a lelki útkeresés és a napi aktivitás, a „minden napnak van feladata” hozzáállás egyszerre volt jelen. Persze, voltak jobb és rosszabb periódusok. De a célt tudtam: talpon kell maradni, sőt: nemcsak állni kell, hanem továbblépni is! Ez az én megküzdési stratégiám. Mára lettem a Doborjánit, már más érdekel. A mókuserékből történő kipottyanásnak ébresztő hatása is van; például beláttam, hogy 50 fölött már nem kéne annyit „pörögni”, hanem inkább összegezni és a tanulságokat továbbadni kellene. Ugyanakkor egzisztenciálisan lényegében pályakezdő helyzetbe kerültem: kb. egy évnyi keresés-várakozás után a Városi Kórház mentálhigiénés osztályán találtam munkát, ahol különböző egyéni és csoportos terapeuta munkát végzek, végül is a testi-lelki gyógyításban veszek részt. Egy csomó mindent nekem magamnak kell kitalálnom, kezdeményeznem, kijárnom. De ez előhívta a huszoneves énem emlékét: a bizonyítani akarást, az azért-is- győzni-fogok hozzáállást!

Számtalan pszichológiai és szociológiai tanulmány szól arról, hogy az emberi kapcsolatoknak, a közösségi hálózatnak milyen óriási szerepe van az egyén életében – akár krízisben van, akár éppen „normálisan”. Beszélgetésünkben már többször utaltál arra, hogy a közösségi élet végigkísérte az eltelt évtizedeket.

Életem egyik biztonságot és támaszt nyújtó alappillére az a közösségi kapcsolatrendszer, amelynek a közegében jól érzem magam. Olyan ez, mint a levegő, ami éltet. Egyszerűen jelen van az életemben, s nélküle szinte nem is tudnék létezni. Mindig mozgató az egyház megújulásának az ügye, így folyamatosan azon fáradoztam, hogy a kisközösségi munka gyümölcse a nagyközösség életét is pozitívan befolyásolja. Ez szinte folyamatos konfrontációt jelentett az egyházi vezetőkkel. Azonban sok nagyszerű emberi kapcsolatot, általunk irányított programot és egyúttal élményt is jelentett. Közösségi életünk gyümölcsei sajnos nem a közösségek számának gyarapodásában mérhetőek, az apostolkodás személyes vállalására nem tudtam elegendő bátorsággal és erővel felruházni testvéreimet az évtizedek során. De most éppen büszke vagyok arra a lelkes, adásban-szolgálatban és ötletekben gazdag, aktív életre, melyet a helyi társadalomban betöltünk. Például a téli hónapokban a rászorulóknak biztosított hétvégi étkeztetés mellett minden szombat-vasárnap délután szellemi szabadidős programokat is szervezünk a soproni Bokor-közösségek, valamint két katolikus plébánia, a baptista, az evangélikus és a református gyülekezetek, és néhány további önkéntes bevonásával.

Én magam időszakonként eltérő intenzitással kapcsolódtam a Bokor nagyközösségi életébe. 2007-ben egy előadással a professzionális megújulás irányába próbáltam elmozdítani. Nagy átalakulást nem tudtam elérni, a menedzserszemléletre biztató szövegem sokaknál „kiverte a biztosítékot”; de akadtak, akik megértették, és talán gyakorlatukba is építették. A Bokor fiataljai számára általam szervezett Közösségvezető-képző Tanfolyam (KKT) egyfajta generációs értékátadási folyamatot jelentett. Véleményem szerint eredményei nem csupán a hagyományos Bokor-közösségek számbeli gyarapodásában mérendők. Egyáltalán: a fiatalok irányába az ideges, türelmetlen elvárások helyett fontosabb az egymásra figyelés, a türelem, a másfajta értékek tisztelete és a dicséret alapállása. Sőt, talán az idősebbek felé is csak ez a járható út...

Meg kell vallanom, egyre növekszik bennem a feszültség amiatt, hogy a Bokor-közösségnek sokkal karakteresebben kéne képviselnie nyilvános fórumokon a felismert tiszta evangéliumot, akár a napi aktualitásokhoz kapcsolódóan is! Annyi probléma vesz körül: a hatalom és a hatalommal való

visszaélés kérdései, az állam és a történelmi egyházak „egymás keblére borulása”, a rasszizmus, a kirekesztés, a mélyszegénység és még sorolhatnám... A társadalom élő lelkiismeretének kell lennünk, persze ehhez igazított – áldozatokban valószínűleg bővelkedő! – étellel!

Ezek a gondolataid visszavisznek oda, hogy szinkronba kell hozni koncentrikus köreinket: az egyéni, a családi, a kis- és nagyközösségi, a munkahelyi, a társadalmi létünket, megnyilvánulásainkat. Csak így leszünk hite lesek – akár egyénileg, akár közösségileg. A legtöbb bírálatot valószínűleg éppen azoktól fogjuk kapni, akik közlőről ismernek. Igaz, talán a legtöbb elismerést és biztatást is!

Életem mindent átfogó, biztonságot nyújtó közege a családom. Bennünket Zsókéval a közös célokra irányuló élet tartott meg egymás mellett most már több mint 30 éve. Ezen kívül az a belső hit, hogy a problémák bármilyen természetűek is legyenek – feloldhatók. Máig izzó szerelem és őszinte csodálat kapcsol Zsókéhoz. Ebben a forgatagos, mások felé talán sokszor túlzottan is nyitott családban igyekeztünk „elég jó” szülei lenni Orsinak, Barninak, Dávidnak és Verának, akik „nem is tudom hogyan”, de nagyszerű felnőttekké váltak. A legeslegbelső körben pedig ott vagyok jómagam, akinek aztán ebből a legbelső körből kell mindig újra elindulnia „kifelé”. Ki vagyok, milyen vagyok? Olyan ember, aki figyelmes a változásaira. Belső útkereséseim eredményeként megtaláltam lelkiéletem mai szintézisét a kontemplációban megélhető élményekben, azok feldolgozásában és értelmezésében. A szintézis tudományos háttérét a transzperszonális pszichológia – Carl G. Jung, Roberto Assagioli, Barbara Sommers, Ken Wilber által leírt – eredményei nyújtják. A buddhista meditációs gyakorlatok segítettek eljutni a meditáción túlmutató szemlélődéshez. Szemlélődni annyit jelent, mint megtanulni a lehető legteljesebben átélni a jelen pillanatot. Mindezt úgy tehetjük, ha lemondunk gondolatainkról, elképzeléseinkről, egónkról. Elhagyunk minden magunk alkotta vagy készen kapott illúziót önmagunkról, másokról és Istenről. A szemlélődés a hit imádsága is, mert meg kell tagadnunk, el kell engednünk önmagunkat még azelőtt, hogy a Másik fél megjelenne, és nincs rá semmi garanciánk, hogy meg fog jelenni. Ez a hit ugrása a Másik felé. Jean-Paul Sartre szerint „az egyetlen dolog, ami számít, a teljes elköteleződés”. Ez a lelkiesség erővel tölt el és energizál az evangéliumi eszmények megvalósításának útján, hiszen keresztény voltom és küldetéstudatom sem kopott meg!

Ez a lelkiesség volt képes megtartani, segített felegyenesedni az olyan nehéz pillanatokban, amikor meglegyintett a munkanélküliség, az egzisztenciális ellehetetlenülés réme. Ez a lelkiesség adott erőt, hogy kivárjam azt a nehezen érkező pillanatot, ami a nulláról újra felépíthető jövő reményét felcsillantotta. Most ebben a boldog és kiegyensúlyozott folyamatban élek. Új munkahelyen, új szakterületen, kezdőként, de az élettapasztalatom és tudásom átadásának lehetőségével vehetek részt emberek gyógyításának fantasztikus folyamatában.

Köszönöm a megerősítő beszélgetést!
2013. június